

ATRIBUȚIILE SPECIALISTULUI CRIMINALIST ÎN PROCESUL PENAL: PROBLEME ȘI SOLUȚII DE REGLEMENTARE

Gheorghe GOLUBENCO, doctor în drept, profesor universitar (ORCID: 0000-0001-7920-9760)

Dragoș-Mihai CHIOTICI, doctorand (ORCID: 0000-0002-9956-0029)

THE RESPONSIBILITIES OF THE FORENSIC SPECIALIST IN THE CRIMINAL PROCESS: PROBLEMS AND REGULATORY SOLUTIONS

The present work deals with the problem of the activities carried out by the forensic science specialist in the process of the crime investigation. The author pays a great attention to the analysis of the responsibilities of the specialist, which are stipulated in the processual-criminal law and the departmental normative acts of the Forensic Science Service. Arguments are brought in favour of the necessity to eliminate some contradictory processual provisions as well as the necessity to specify and complete the directives that regulate the daily activity of the forensic science specialists.

Key words: forensic science specialist, technical-scientific report, specialist's responsibilities.

Lucrarea este consacrată problematicei activităților promovate de către specialistul criminalist în cadrul acțiunilor de urmărire penală în procesul de investigare a infracțiunilor. Atenție prioritară este acordată analizei atribuțiilor specialistului respectiv statuate în legea procesual penală și actele normative departamentale ale Serviciului criminalistic. Se argumentează necesitatea înlăturării unor prevederi procesuale contradictorii, precizării și completării regulamentelor de care se conduc specialiștii criminaliști în activitatea de zi cu zi.

Cuvinte-cheie: specialistul criminalist, constatarea tehnico-științifică, atribuțiile specialistului

Condițiile procesual-organizatorice de participare a specialistului criminalist în acțiunile de urmărire penală sunt statuate în legea procesual penală, precum și în actele normative departamentale. În calitate de specialiști criminaliști în astfel de activități sunt antrenați, mai cu seamă, angajații subdiviziunilor tehnico-criminalistice și expertiză judiciară ale IGP a MAI RM, de aceea, documentul de bază care determină ordinea și condițiile participării lor în efectuarea activităților de urmărire penală, prezintă Regulamentul privind organizarea și funcționarea Centrului Tehnico-Criminalistic și Expertize Judiciare (CTCEJ) al Inspectoratului General al Poliției¹. În aceste acte normative, calificativul „specialist” este atribuit doar persoanelor atrase în procesul penal pentru a contribui la stabilirea adevărului în cauzele instrumentate.

1 Regulamentul privind organizarea și funcționarea Centrului tehnico-criminalistic și expertize judiciare al Inspectoratului General al Poliției, aprobat prin Ordinul MAI al Republicii Moldova nr.172 din 01.04.2020 // <http://ctcej.politia.md>

Literatura de specialitate², dar și legislația procesuală în vigoare³ prescrie a considera specialist persoana independentă, neinteresată în rezultatul investigațiilor, ce stăpânește cunoștințe specializate și este atrasă din inițiativa părților de instanța de judecată sau din oficiu de către organele competente pentru a acorda ajutor consultativ, a formula concluzii, a aplica mijloace tehnico-științifice în realizarea activităților procesual penale.

Art.6, p.43 al CPP al R. Moldova definește *specialistul* ca „persoana care cunoaște temeinic o disciplină sau o anumită problemă și este antrenată în procesul penal în modul prevăzut de lege, pentru a contribui la stabilirea adevărului”⁴. Ea, ne fiind interesată în proces, este recrutată în cazurile în care este necesară explicarea de urgență a unor fapte sau circumstanțe ale cauzei, precum și când există pericol de dispariție a unor materiale de probă sau de modificare a unor situații de fapt.

De observat că, folosirea cunoștințelor specializate a astfel de specialiști în formă de constatări tehnico-științifice sau medico-legale poate fi realizată atât în faza de urmărire penală cât și în cea de judecare a cauzei. Prin urmare, specialistul, poate fi teoretic cooptat, la necesitate pentru a participa fără excepție în toate activitățile procesuale. Totuși, pornind de la atribuțiile lui, de regulă, este vorba doar de antrenarea acestuia în majoritatea acțiunilor de urmărire penală. Aici însă, trebuie menționat că legea în cauză neunivoc reglementează aceste posibilități. Astfel, spre exemplu, CPP a R. Moldova⁵ obligă recrutarea specialistului pentru a participa la examinarea cadavrului (art.120), exhumarea cadavrului (art.121), audierea martorului minor (art.110') ș.a. Renunțarea în astfel de cazuri la serviciile specialiștilor se consideră o încălcare procesuală semnificativă, care poate conduce la pierderea importanței probante a rezultatelor.

În alte situații, folosirea cunoștințelor specializate ale persoanelor competente conform legii procesual penale în cauză, poartă caracter facultativ. Organul de urmărire penală este în drept, însă nu și obligat să implice un specialist anume, spre exemplu, la cercetarea la fața locului (art.118), examinarea corporală (art.119), experimentul în urmărire penală (art.123), percheziție (art.127) ș.a. Totuși, când acțiunea procesuală se realizează cu participarea specialistului, inclusiv a celui din Serviciul criminalistic, eficacitatea ei sporește.

Astfel, la examinarea corporală, specialistul în ramura medicinei poate acorda ajutor în depistarea pe corpul suspectului a urmelor infraționale, a semnelor particulare și a le fixa corect în procesul-verbal. Participând la cercetarea locului faptei, specialistul criminalist contribuie la descopeirea, fixarea și ridicarea materialelor de probă, examinarea preliminară a unor caracteristici ale obiectelor, explică

2 DORAȘ, S. *Criminalistica*. Chișinău: Cartea Juridică, 2011, p.467.

3 Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat prin Legea Republicii Moldova, nr.122-XV din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.104-110 din 07.06.2003.<http://lex.justice.md/=326970>

4 Ibidem.

5 Ibidem

importanța lor probantă etc. În scopul participării în diverse activități procesuale, acești specialiști pot fi recrutați din rândul: - angajaților subdiviziunilor criminalistice și de expertiză judiciară (experți din cadrul MJ, MAI, SIS, CNA ș.a.); - lucrătorilor diverselor organe de control; - reprezentanților altor colective practice, științifice, pedagogice; - persoanelor particulare ce nu sunt în statele de personal a structurilor oficiale; - persoanelor care efectuează anchete de serviciu din cadrul comisiilor de investigare a unor incidente excepționale.

La necesitate, organele de urmărire penală și judiciare recurg la ajutorul acestor persoane, care pot oferi sprijin prin consultații, sfaturi, recomandări, date cu caracter informativ, participarea în pregătirea și realizarea diverselor activități, inclusiv procesuale, inspectarea unor întreprinderi, porțiuni de teren, a obiectelor acvatice și nu numai, efectuarea de revizii documentale, achiziții de control ș.a.

Prin urmare, aplicarea cunoștințelor și abilităților persoanelor versate în cadrul urmăririi penale poate fi înfăptuită în mai multe forme:

- antrenarea specialiștilor la efectuarea acțiunilor procesuale și neprocesuale;
- efectuarea constatărilor tehnico-științifice, medio-legale și a expertizelor judiciare (extrajudiciare);
- realizarea de revizii documentale, a diverselor controale și inspectări;
- obținerea unor date cu caracter informativ, consultații;
- reclamarea unor documente pregătite de aceste persoane în cadrul activităților lor de serviciu;
- audierea persoanelor competente în calitate de specialiști sau experți judiciari (dacă aceștea au participat la efectuarea constatărilor sau expertizelor judiciare (extrajudiciare).

Cele susmenionate însă, în opinia noastră, nu oglindesc pe deplin conținutul activităților specialistului privind aplicarea metodelor și mijloacelor tehnico-științifice (MMTȘ) în cadrul efectuării acțiunilor de urmărire penală. Se are în vedere că, acordând sprijin în realizarea acțiunii de urmărire penală, specialistul:

- a) aplică MMTȘ de sinestătător cu acordul și supravegherea ofițerului de urmărire (alin.(5), p.5) al art.87 CPP RM)⁶;
- b) participă la aplicarea MMTȘ de către organul competent în cadrul colectării, cercetării, valorificării probelor;
- c) contribuie la utilizarea de către organul constatator sau ofițerul de urmărire penală a MMTȘ, consultându-l și oferindu-i date cu caracter informativ ș.a.

Însă, în procesul probator, mai consistent specialistul î-și dă concursul la colectarea materialelor de probă, adică căutarea, fixarea lor procesuală și tehnică, ridicarea, certificarea și ambalarea materialelor de probă. Și aceasta, respectându-se două principii fundamentale: 1) orice persoană care stăpânește cunoștințe specializate

6 Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar nr.68 din 14.04.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Moldova, nr. 157-162 din 10.06.2016. <http://lex.justice.md/index.php?actio=1&id=311530>

poate participa la efectuarea acțiunii de urmărire penală în calitate de specialist; 2) efectuarea acțiunii de urmărire penală este condusă (dirijată) de ofițerul de urmărire penală, specialistul acordă acestuia doar sprijin și ajutor.

Mai frecvent în aceste scopuri, în acțiunile de urmărire penală se cooptează specialiștii criminaliști. Istoriceste, aceștea sunt considerați doar cei ce cunosc temeinic așa subramuri ale tehnicii criminalistice, precum dactiloscopia, balistica, traseologia, documentologia, grafoscopia, gabitoscopia, substanțilogia, exploziologia criminalistică, foto-video-înregistrarea ș.a.

În altă ordine de idei, menționăm că o direcție aparte de atragere a specialistului în participarea la acțiunile de urmărire penală este cea înfăptuită de către apărător, admis în procesul penal în modul prevăzut de art.100 CPP RM⁷. Organul de urmărire penală nu poate împiedica participarea lui, cu excepția cazurilor direct stipulate de legislație. Însă, legat de aceasta, apare întrebarea dacă, în scopul realizării principiului contradictorialității, este legitimă participarea simultană a specialiștilor invitați din partea organului de constatare sau a organului de urmărire penală, cât și din partea apărării?

În opinia noastră, un astfel de specialist poate participa doar în acțiunile în care este posibilă participarea a însăși apărătorului. Oricum, verificarea competenței și altor circumstanțe ce pot servi la recuzarea specialistului, este încredințată în exclusivitate de legislație doar organului de urmărire penală.

Deci, pornind de la principiul contradictorialității și egalității armelor părților implicate în proces, pare legitim posibilitatea recrutării simultane a specialiștilor atât din partea acuzării cât și din partea apărării. Dar, totodată, este necesar a organiza astfel munca, încât specialiștii să-și poată realiza sarcinile puse în fața lor, ne încălcând ordinea reglementată de legea procesuală a însăși acțiunii de urmărire la care participă. Responsabil și conducător plenar al mersului și rezultatelor acțiunii de urmărire penală respective rămâne ofițerul de urmărire penală.

În opinia noastră, specialiștilor invitați din partea apărării li se pot, în principiu, delega funcții de analiză a rezultatelor activităților organului de urmărire penală, de control a metodelor și metodicilor folosite de către acesta. Oricum, este firesc ca rezultatele acestor constatări-concluzii explicative și interpretative, făcute la efectuarea procedurilor probatorii de ambii specialiști, să se includă în procesul-verbal al acțiunii realizate. Deci, nu este vorba de efectuarea de către specialist a careva investigații similare celor realizate în cadrul expertizei cu tehnică instrumentală de laborator. Constatările specialistului prezintă doar *explicații* a unor fapte, materiale de probă evidente sau circumstanțe ale cauzei în rezultatele procesului penal, oferite mai des în faza declanșării procesului penal.

Prin urmare, constatarea tehnico-științifică și medico-legală a specialistului este premergătoare dispunerii expertizei, se realizează doar pentru acordarea de ajutor organului respectiv. Rezultă deci, că astfel de constatări nu pot fi cercetări complete,

7 Codul de procedură penală al Republicii Moldova...

concluziile specialistului ne fiind absolut precise, având scopul de a da anumite explicații și a realiza doar cercetări prealabile. Acestea nu substituie concluziile expertului judiciar. Când privește expertiza judiciară, aceasta, conform alin (1), art.142 CPP RM, se dispune în cazurile, în care se impune necesitatea *constatării, clarificării, evaluării* circumstanțelor ce pot avea importanță probatorie pentru cauza penală⁸.

Raportul expertului, conform art.37 al Legii *cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar*⁹, dar și art.151 CPP RM deține o configurație și conținut clar și precis, pe când structura raportului specialistului nu este de loc reglementată procesual în aceste acte normative. Legat de aceasta, în ce ne privește, credem că forma Raportului de constatare tehnico-științifică a specialistului urmează a fi scrisă în limba română și, structural, nu poate să se deosebească semnificativ de raportul expertului judiciar. În opinia noastră, acesta trebuie să aibă o structură alcătuită din cel puțin trei părți: introductivă, expozitivă și cea de concluzii (a răspunsurilor la întrebările puse în fața specialistului).

În linii generale, în partea introductivă urmează a fi indicate date despre ordonatorul care antrenează specialistul în acțiunea de urmărire penală, materialele (obiectele) expediate în adresa acestuia și întrebările ce urmează a fi soluționate. În partea expozitivă se desfășoară pe scurt cunoștințele specializate motivative, faptele investigate și noile date explicative, desprinse logic de către specialist într-un volum ce asigură verificarea autenticității concluziilor ulterioare. În ultima parte a raportului se vor formula răspunsurile la întrebările părților.

Având în vedere cele menționate, propunem suplimentarea art.141 CPP RM cu un nou aliniat, plasându-l la nr. (2) și modificând numerotarea următoarelor, respectiv cu (3) și (4), după cum urmează:

„În raportul de constatare tehnico-științifică și medico-legală se indică: data și locul alcătuirii constatării specialistului; temeiurile și motivele antrenării specialistului pentru darea de concluzii; date despre persoana responsabilă care a adoptat decizia de a fi antrenat specialistul; date despre specialist (numele, prenumele, studiile, specialitatea, vechimea în muncă, titlul, gradul științific, funcția sau locul de muncă); faptul informării specialistului despre răspunderea penală pentru prezentarea cu bună știință a unor concluzii false; întrebările adresate specialistului; date despre mijloacele tehnice aplicate și rezultatele folosirii lor; constatările și explicațiile argumentate ale specialistului pe întrebările formulate“.

În opinia noastră, includerea unui astfel de aliniat în art.141 *Raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală* a CPP a Republicii Moldova, ar reglementa clar structura și conținutul a astfel de rapoarte, înlăturând confuziile care mai există în practică pe acest segment de activitate a specialiștilor judiciari.

⁸ Ibidem

⁹ Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar nr.68 din 14.04.2016.